

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

**Бухгалтерські наукові дослідження в
Житомирській політехніці.
Том 6:
РОЗВИТОК
ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ**

Монографія

ЖИТОМИР
2019

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Державний університет «Житомирська політехніка»
(протокол № 11 від 28.10.2019 р.)*

Рецензенти:

Д.е.н., доцент Л.М. Пилипенко

Національний університет «Львівська політехніка»

Д.е.н., професор О.В. Фоміна

Київський національний торговельно-економічний університет

Колектив авторів:

Безверхий К.В.,	Макаренко І.О.,	Пластун О.Л.,	Хоменко Г.Ю.,
Гинэрау К.,	Малишкін О.І.,	Свірко С.В.,	Чобану Г.,
Дуда Т.Т.,	Муравський В.В.,	Сокіл О.Г.,	Шелюк А.А.,
Єльнікова Ю.В.,	Муравський В.В.,	Травін В.В.,	Ярмоліцька О.В.
Замула І.В.,	Нестеренко О.О.,	Тростенюк Т.М.,	
Захаров Д.М.,	Пантелеєв В.П.,	Федорова І.В.,	

- Р64 Бухгалтерські наукові дослідження в Житомирській політехніці. Том 6: Розвиток інтегрованої звітності підприємств: монографія / за заг. ред. [із передм.] С.Ф. Легенчука. – Житомир: Житомирська політехніка, 2019. – 268 с.

ISBN 978-966-683-392-4 (заг.)

ISBN 978-966-683-535-5 (Т. 6)

Монографію присвячено питанням розвитку концепції інтегрованої звітності. Авторами розкрито теоретичні та організаційні засади складання інтегрованої звітності (принципи, змістовні складові, інформаційні можливості, способи візуалізації), проаналізовано особливості її нормативного регулювання (міжнародна стандартизація, директиви ЄС) та розглянуто причини необхідності і проблеми її складання в умовах сталого розвитку.

Видання призначене докторантам, аспірантам, магістрантам, науковим співробітникам, викладачам і студентам закладів вищої освіти, які досліджують проблеми розвитку бухгалтерського обліку та інтегрованої звітності в Україні та світі.

Матеріали монографії підготовлено за результатами проведення Міжнародної наукової конференції «Розвиток інтегрованої звітності підприємств», що відбулася 4-5 жовтня 2019 р. на базі Державного університету «Житомирська політехніка».

УДК 657:657.6

ISBN 978-966-683-392-4 (заг.)

ISBN 978-966-683-535-5 (Т. 6)

© Колектив авторів, 2019

© Житомирська політехніка, 2019

© Євенок О.О., видання, 2019

Розділ 3

РОЗВИТОК ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Пластун О.Л., д.е.н., професор
професор кафедри міжнародних економічних відносин
Макаренко І.О., д.е.н., доцент
доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування
Сльнікова Ю.В., к.е.н.,
асистент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування
Шелюк А.А., к.е.н.,
асистент кафедри міжнародних економічних відносин
Сумський державний
університет

3.1. КЛАСИФІКАЦІЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ВІДПОВІДАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ КОМПАНІЙ

Відповідальне інвестування компаній є однією з найменш врегульованих сфер фінансового забезпечення сталого розвитку з огляду на численні стандарти, ініціативи та нормативні документи різних країн і наднаціональних організацій, призначених для впорядкування цього процесу. Така ситуація породжена не лише нетривалою історією відповідального інвестування у світовій фінансовій архітектурі, але й мультиплікацією екологічних, соціальних та управлінських ESG – критеріїв при розробці інвестиційних стратегій та прийнятті інвестиційних рішень, які містяться у різномірних за видом і ступенем значимості стандартах.

Не зважаючи на здебільшого добровільний статус таких стандартів, останнє десятиліття ознаменувалося прийняттям державними органами влади різних рівнів нормативних документів для урегулювання процесу відповідального інвестування як бенчмарків для розширення фінансування сталого розвитку та його Цілей. Разом з тим, значне число стандартів, нормативів та керівництв добровільного та обов'язкового характеру потребує класифікаційного упорядкування у контексті формування інституціонального забезпечення процесу відповідального інвестування компаній.

Академічні джерела (Brunsson & Jacobsson, 2000)³⁴⁰ (Power, 1997)³⁴¹ Cadman (2012)³⁴². Cadman (2012)³⁴³ наголошують на важливості стандартизації для сучасного суспільства і стандартизації в межах ESG – критеріїв. Їх походження та обґрунтування доцільності для прийняття інвестиційних рішень

³⁴⁰ Brunsson, N. & Jacobsson, B. (Eds.) (2000). A world of standards. Oxford: Oxford University Press

³⁴¹ Power, M. (1997). The audit society: Rituals of verification. New York: Oxford University Press

³⁴² Cadman T. (2012) The Legitimacy of ESG Standards as an Analytical Framework for Responsible Investment. In: Vandekerckhove W., Leys J., Alm K., Scholtens B., Signori S., Schäfer H. (eds) Responsible Investment in Times of Turmoil. Issues in Business Ethics, vol 31. Springer, Dordrecht

³⁴³ Cadman T. (2012) The Legitimacy of ESG Standards as an Analytical Framework for Responsible Investment. In: Vandekerckhove W., Leys J., Alm K., Scholtens B., Signori S., Schäfer H. (eds) Responsible Investment in Times of Turmoil. Issues in Business Ethics, vol 31. Springer, Dordrecht

асоціюють з роботами Hawley and Williams, 2005³⁴⁴ UNEP FI and Mercer 2007³⁴⁵. Проте, єдиного набору стандартів у сфері відповідального інвестування не напрацьовано. Різні аспекти стандартизації та інституціоналізації відповідального інвестування розглядали у своїх працях West, 2009)³⁴⁶, Carver, 2010)³⁴⁷, Sandberg та ін. (2009)³⁴⁸, Déjean та ін., 2004)³⁴⁹, Rivoli, 2003, Slager та ін. 2012^{350 351}, вказуючи як на позитивні, так і негативні їх аспекти.

Важливою думкою, що прослідковується у цих працях є надання державі значної ролі у формуванні інституціонального забезпечення процесу відповідального інвестування компаній.

Значна кількість ініціатив з формування такого забезпечення у 2013-2016 рр. виникла не тільки у розвинених країнах (Франції, ЄС, Канаді, Сполученому королівстві, ПАР), але й у країнах, що розвиваються (Китай, Бразилія, Південна Корея, Казахстан, Індія, Малайзія). Серед таких ініціатив слід відмітити Керівництво зі стабілізації зеленої фінансової системи (Guidelines on establishing the Green Financial System, Китай, 2016), Закон з транзиту енергії (France's Energy Transition Law, Франція 2016), Лістингові правила Казахстанської фондової біржі (Stock Exchange (KASE) listing rules, Казахстан, 2009), Система зеленого розкриття Комісії з фінансових послуг (The Financial Services Commission's Green Posting System, Південна Корея, 2012), Проект стратегії сталих фінансів для європейських ринків капіталу (Project of Sustainable finance strategy for European capital markets, ЄС 2016), Акт щодо регулювання пенсійної системи (The Pensions Regulator, Сполучене Королівство, 2016), Керівництво Канадської асоціації органів нагляду за пенсійною системою (Guidance Canadian Association of Pension Supervisory Authorities, Канада 2017), Кодекс принципів відповідальних інвесторів (Stewardship Principles for Responsible Investors, Сингапур, 2016) та багато інших.

Більшість із існуючих ініціатив на думку Принципів відповідального інвестування (PRI) стосується розкриття інформації лістинговими компаніями (Глобальне керівництво з регулювання відповідального інвестування³⁵². Вони запроваджені у 76,0 % досліджуваних країн. На другому місці знаходяться вимоги до розкриття інформації та формування інвестиційних стратегій

³⁴⁴ Hawley, J. and Williams, A., 2005. Shifting Ground: Emerging Global Corporate-governance Standards and the Rise of Fiduciary Capitalism. *Environment and Planning*, 37. 1995-2013.

³⁴⁵ UNEP FI and Mercer, 2007. Demystifying Responsible Investment Performance. UNEP FI and Mercer, No location.

³⁴⁶ West, A., 2009. Corporate Governance Convergence and Moral Relativism. *Corporate Governance: An International Review*, 17 (1). 107–119

³⁴⁷ Carver, J., 2010. A Case for Global Governance Theory: Practitioners Avoid It, Academics Narrow It, the World Needs It. *Corporate Governance: An International Review*, 18 (2). 149– 157

³⁴⁸ Sandberg, J., Juravle, C., Hedesström, T.M. et al. The Heterogeneity of Socially Responsible Investment *J Bus Ethics* (2009) 87: 519. <https://doi.org/10.1007/s10551-008-9956-0>

³⁴⁹ Déjean, F., Gond J.-P., & Leca, B. (2004). Measuring the unmeasured: An institutional entrepreneur strategy in an emerging industry. *Human Relations*, 57, 741–764

³⁵⁰ Rivoli, P. (2003). Making a difference or making a statement? Finance research and socially responsible investment. *Business Ethics Quarterly*, 13, 271–287.

³⁵¹ Slager, R., Gond, J.-P., & Moon, J. (2012). Standardization as Institutional Work: The Regulatory Power of a Responsible Investment Standard. *Organization Studies*, 33(5–6), 763–790. <https://doi.org/10.1177/0170840612443628>

³⁵² Global guide to responsible investment regulation URL: <https://www.unpri.org/download?ac=325>

пенсійними фондами – 46,0%; на третьому – кодекси поведінки інвесторів у сфері відповідального інвестування – 28,0%.

Таким чином, у класифікації зазначених ініціатив за змістовною ознакою виділяють:

- Регулятивні документи, які стосуються діяльності пенсійних фондів (Pension fund regulations);
- Кодекси поведінки (Stewardship Codes);
- Керівництва з розкриття корпоративної інформації (Corporate Disclosure Guidelines)³⁵³.

Однак, зосереджуючись на змістовному аспекті та на критерії обов'язковості, зазначена класифікація не враховує ряд важливих критеріїв розмежування нормативних документів у сфері відповідального інвестування таких як галузева чи інструментальна специфіка таких документів, роль у формуванні бенчмарків системи відповідального інвестування, рівень її регламентації. Це не дозволяє ні регуляторам, ні окремим інвесторам використовувати переваги чітко структурованого нормативного ландшафту відповідального інвестування та обирати найбільш доцільні форми стандартизації цього процесу.

У цьому контексті розглянуту класифікацію слід розширити з огляду на визначення ролі значного числа стандартів у сфері відповідального інвестування. Під такими стандартами з огляду на світовий досвід та напрацювання вчених доцільно розуміти не лише обов'язкові та закріплені на рівні регуляторів кодифіковані норми чи добровільні загальновизнані інвестиційною спільнотою принципи і кодекси, але і сукупність метрик, рейтингів, індексів, програмних документів щодо відповідального інвестування міжнародних організацій та мультистейкхолдерських партнерств тощо.

Ключовим питанням після створення чіткої класифікації зазначених норм у сфері відповідального інвестування, що на нашу думку, постає основою для процесу його стандартизації, є забезпечення релевантності використання тих чи інших стандартів регуляторами та інвесторами та/або обґрунтування доцільності розробки нових норм. Крім того, у авторській спробі впорядкувати нормативний ландшафт відповідального інвестування, не ставиться за мету вичерпного представлення усіх існуючих стандартів/документів/принципів у цій сфері. Ключовою метою є створення логічно завершеної та зручної у використанні системи класифікаційних ознак, що дозволять обирати регуляторам і інвесторам найбільш значимі для умов їх діяльності стандарти.

Серед основоположних критеріїв класифікації нормативних документів, що супроводжують регулювання процесу відповідального інвестування у доповнення до розглянутої класифікації Глобального керівництва з регулювання відповідального інвестування слід розглянути ознаку *обов'язковості дотримання* цих документів.

До прикладу, система стандартів Глобальної ініціативи зі звітності (GRI) - Стандарти звітності зі сталого розвитку – GRI Sustainability Reporting Standards,

³⁵³ Global guide to responsible investment regulation URL: <https://www.unpri.org/download?ac=325>

прийнята у 2016 вважається однією з найбільш затребуваною та часто використовуваною компаніями, але добровільною системою підготовки звітності зі сталого розвитку, у той час як Директива 2014/95/ЄС щодо розкриття нефінансової та диверсифікованої інформації окремими великими компаніями та групами закріплює обов'язковий характер розкриття нефінансової інформації компаніями ЄС. Окремі стандарти (Модельне керівництво з розкриття інформації зі сталого розвитку Ініціативи бірж зі сталого розвитку (SSEI) та подібні рекомендації Світової Федерції бірж (WFE) носять взірцевий, рекомендаційний характер, у той час як лістингові правила бірж ПАР, Малайзії, Тайваню, Індії мають жорсткий обов'язковий характер розкриття такої інформації компаніями як умову допуску до торгів.

Ознака галузевої/інструментальної специфіки відповідального інвестування передбачає групування стандартів за критерієм їх розробника, що належить до певної галузі (тематичного спрямування чи інвестиційного продукту на ринку відповідального інвестування). До таких стандартів належать документи:

– Ініціативи бірж зі сталого розвитку (SSEI) як мультистейкхолдерської платформи, спрямованої на просування корпоративної прозорості та заохочення довгострокових відповідального інвестування, яка включає 23 біржі-партнери, у лістингу яких перебуває понад 21 тис. компаній загальна капіталізація яких перевищує 41 трлн. дол. США;

– PRI, що об'єднує понад 1400 компанії з управління активами та власників активів вартістю понад 59 трлн. дол. США;

– Фінансової ініціативи Програми захисту навколишнього середовища Об'єднаних націй (UNEP Finance Initiative), яка включає понад 200 банків, страхових компаній та керуючих фондами та Принципів страхування сталого розвитку (Principles for sustainable insurance), що мають 80 підписантів, які репрезентують 20% світового обсягу страхових премій на суму 14 трлн. дол. США;

– Принципи Екватора (Equator Principles), що включають передусім банківські установи, які у сукупності надають 70% боргового фінансування проектів з урахуванням ESG критеріїв у країнах, що розвиваються.

Чіткою інструментальною специфікою вирізняються мережі стейкхолдерів та організації, такі як Мережа банків зі сталого розвитку (Sustainable Banking Network), Форум страхування у сфері сталого розвитку (Sustainable Insurance Forum), Альянс зелених цифрових фінансів (Green Digital Finance Alliance), Стандарти зелених облігацій (Green Bond Standards).

Наступною ознакою впорядкування нормативного ландшафту відповідального інвестування є *рівень прийняття стандартів*. У межах цієї класифікаційної ознаки варто розглядати наднаціональні, регіональні, національні стандарти.

Група наднаціональних стандартів відповідального інвестування включає у себе передусім документи прийняті такими організаціями як Світовий банк (у складі Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР) та Міжнародної асоціації розвитку (МАР), Міжнародну фінансову корпорацію (МФК), Організацію

з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Конференцію Організації Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Глобальний екологічний фонд (ГЕФ). Серед документів зазначених організації, що мають вплив на процеси відповідального інвестування, у тому числі варто назвати такі групи:

– стандарти, спрямовані на відповідального інвестування країн світу, зокрема, країн що розвиваються (Інструкцію з організації діяльності Світового банку, Стандарти діяльності та Політика соціальної і екологічної стійкості МФК);

– принципи (стандарти) щодо загальних засад відповідальної діяльності окремих компаній (Рекомендації щодо загальних підходів до довкілля і кредитування експорту ОЕСР та Принципи ОЕСР для мультинаціональних компаній, Керівництво для укладачів та користувачів звітності з відображення показників екологічної ефективності, Керівництво з найкращої практики у розкритті корпоративного управління ЮНКТАД).

Групу стандартів регіонального рівня складають керівництва з фінансування проектів у сфері сталого розвитку регіональних банків розвитку (Африканського банку розвитку, Міжамериканського банку розвитку, Європейський банк реконструкції та розвитку та ін.) Останнього з названих вважають одним з найбільш екологічно відповідальних з огляду на спрямованість його діяльності передусім на «зелене інвестування».

Групу стандартів національного рівня складають понад 300 інструментів державної інвестиційної політики, що містяться у базі PRI та були згруповані за критерієм змісту.

Доповненням до зазначеного критерію змісту у класифікації стандартів відповідального інвестування є такі авторські критерії як сприяння КСВ та належному корпоративному управлінню суб'єктів інвестування, забезпечення прозорості відповідального інвестування, а також формування бенчмарків в системі відповідального інвестування. Зазначена тріада ознак, на нашу думку, виступає основоположною для упорядкування стандартів у сфері відповідального інвестування, особливо значимих для формування ринкового та інституціонального середовища відповідального інвестування у країнах, що розвиваються. Саме такі країни потребують не лише стандартизації ринкових практик відповідального інвестування чи регламентації цього процесу як механізму інвестиційної політики, але й першочергової розбудови ринкового середовища на відповідальності та підзвітності бізнесу, залучення стейкхолдерів, прозорості, врахування взірцевих практик у сфері сталого розвитку і оцінювання прогресу на шляху до Цілей сталого розвитку.

Ознака *сприяння КСВ та належному корпоративному управлінню суб'єктів інвестування*, на нашу думку, є основоположною відносно інших змістовних аспектів класифікації. Саме стандарти цієї групи створюють рамкове середовище для здійснення відповідального інвестування компаніями та інституційними інвесторами у межах їх більш широкої політики досягнення Цілей сталого розвитку та відповідального ведення бізнесу, політики ризик-менеджменту, стратегії і тактики діяльності в умовах сталого розвитку взагалі. Серед вказаних стандартів містяться як стандарти, що кореспондують з одним з критеріїв ESG так і їх сукупністю:

Е: Бізнес-хартія для сталого розвитку (ICC); Порядок денний щодо добровільних дій відносно навколишнього середовища (СВІ); «Природний відбиток» (Natural Footprint), Європейська схема еко-менеджменту та аудиту (EMAS); ISO 14001;

С: Керівні принципи ООН з бізнесу та прав людини (UN Guiding Principles on Business and Human Rights), Ключові стандарти з праці Міжнародна організація праці (Core Labor Standards ILO), Універсальна декларація з прав людини, Глобальні принципи Саллівана (The Global Sullivan Principles of Social Responsibility), Трестороння декларація з принципів щодо мультинаціональних компаній та соціальної політики; Базовий кодекс Ініціативи з етичної торгівлі; Міжнародна соціальна підзвітність 8000 (Social Accountability International, SAI);

Г: Принципи ОЕСР з корпоративного управління; Комбінований кодекс з корпоративного управління; Служба корпоративного управління (PIRC), Кодекс Кінга (The King II);

ESG: Принципи Гермес (Hermes); Керівництво для мультинаціональних компаній ОЕСР (Guidelines for Multinational Enterprises), ISO 26000 Керівництво з соціальної відповідальності Міжнародної організації зі стандартизації (ISO Guidance on social responsibility), Хартія Групи друзів параграфу 47 (Group's Charter) 10 Принципів та Повідомлення про прогрес Глобальний договір ООН (UNGC Communication on Progress).

У межах ознаки забезпечення прозорості відповідального інвестування групування стандартів перетинається із ознаками регламентації (обов'язкові, добровільні, «відповідай або поясни» (comply-or-explain), рівнями прийняття (наднаціональні, регіональні, національні), суб'єктами регламентації (державні та недержавні регулятори (фондові біржі та недержавні громадські об'єднання, формуми стейкхолдерів), врахуванням критеріїв інвестування (монокритеріальні та крос-критеріальні), ступенем агрегації (загальні засадничі принципи розкриття інформації чи специфічні вимоги в межах певного набору індикаторів для індексу, галузі і т.д.).

Серед стандартів цієї групи, крім уже згадуваних Стандартів звітності зі сталого розвитку (GRI Sustainability Reporting Standards), Директиви 2014/95/ЄС щодо розкриття нефінансової та диверсифікованої інформації окремими великими компаніями та групами, варто назвати стандарти Альянсу з фінансування природного капіталу (Natural Capital Finance Alliance), Керівництво з відображення корпоративної відповідальності у річних звітах (Guidance on Corporate Responsibility Indicators in Annual Reports UNCTAD), Корпоративний стандарт з обліку та звітності щодо вуглецевих газів (GHG Protocol Corporate Accounting and Reporting Standard), Стандарти щодо кліматоорієнтованого розкриття фінансової інформації Ради з фінансової стабільності (FSB Task Force on Climate-related Financial Disclosures) Міжнародну концептуальну основу інтегрованої звітності (PIRC), Стандарти Ради зі сталого розвитку (SASB) за секторами та багато ін. (усього понад 30 організацій та відповідних номенклатур стандартів).

Зазначені стандарти та вимоги націлені на створення прозорого рамкового середовища поширення інформації щодо відповідального інвестування ,

нейтралізації інформаційної асиметрії та моральних ризиків та забезпечення процесу прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень.

Національні ринкові системи, що характеризують відповідальним способом ведення бізнесу та його прозорістю, зазвичай демонструють і третю ознаку, яку покладено нами в основу класифікації стандартів відповідального інвестування, а саме формування системи бенчмарків відповідального інвестування.

Наявність ринкових орієнтирів, кодифікованих взірцевих практик та методик і моделей оцінювання корпоративної діяльності відповідальних компаній виступає вагомим складовою інституалізації відповідального інвестування.

За ознакою формування системи бенчмарків відповідального інвестування групування стандартів має найбільш різнобічний характер та включає:

– стандарти організацій та фондових бірж: Керівництва, рекомендації та модельні лістингові правила організацій (WFE, SSEI Guidance & Recommendations), Огляд відповідальних інвестицій і підприємств Конференція ООН з торгівлі та розвитку (Investment and Enterprise Responsibility Review UNCTAD);

– рейтинги та ренкінги відповідальних компаній та інвесторів: RepRisk рейтинг, Vigeo Eiris рейтинг зі сталого розвитку, бенчмарк з корпоративних прав людини, 100 найкращих корпоративних громадян та ін., ренкінг зі сталого розвитку каналу Нова Азія (Channel NewsAsia Sustainability Ranking) Керівництва Глобальної ініціативи рейтингів зі сталого розвитку (Global Initiative for Sustainability Ratings);

– індекси сталого розвитку (група індексів сталого розвитку DJSI, S&P 500 ESG, FTSE4Good, Ethibel Sustainability Index (ESI) Excellence Global, Global Compact 100 Index (GC 100), MSCI Global Environment Index та ін.).

На особливу увагу у контексті стандартизації відповідального інвестування заслуговують індекси сталого розвитку, кожен з яких має унікальну систему метрик, показників та індикаторів відповідності компаній – конститuentів індексу ESG критеріям та вимірам сталого розвитку. У той же час, це може розцінюватися як перепона на шляху до стандартизації практик відповідального інвестування.

Таким чином, на основі узагальнення напрацювань вчених, світового досвіду стандартизації відповідального інвестування розроблено авторську систему ознак класифікації стандартів відповідального інвестування, що передбачає їх групування за рівнем прийняття стандартів, ступенем обов'язковості, інструментальною (галузевою) специфікою, а також ознаками, що є основою для формування ринкового середовища відповідального інвестування (сприяння відповідальній діяльності компаній, забезпечення прозорості та формування бенчмарків).

Зазначена система ознак дозволяє провести впорядкування нормативного ландшафту регулювання відповідального інвестування, що виступає основою для його розвитку в межах інвестиційної політики країн, що розвиваються та створює інституціональне підґрунтя для його поширення.